

Wanneer iemand hieromtrent nadere inlichtingen kan geven, houd ik mij ten zeerste aanbevolen.

Bijzonder schrijnend doet het aan, dat juist de collectie van Casimir Ubaghs wijd en zijd verspreid is geraakt en gedeeltelijk nog zoek is. Meerdere malen hekelde hij het gedrag der overheid, die te weinig interesse aan den dag legde voor het behoud van merkwaardige verzamelingen. Zoo schrijft hij in „L'Age et l'homme préhistoriques” op blz. 65 :

„Oui, Maestricht a connu ces importantes trouvailles, elle a possédé ces trésors, mais peut-être par trop de serviabilité ou par indifférence, elle a laissé partir les témoins du temps de la formation de cette partie de notre province, et les restes de ces premiers habitants qui y avaient fixé leurs demeures dans les époques lointaines, là où se trouve aujourd'hui la ville avec ses environs pittoresques.”

In zijn nécrologie van Binkhorst tot den Binkhorst be treurt hij het, dat diens collectie naar het buitenland gaat:

„Il est réellement à regretter que des trésors scientifiques pareils, qui contiennent un grand nombre d'échantillons-types, ont dû partir pour l'étranger, ce qui a été aussi le cas avec la belle collection de M. de Bosquet.”

En wanneer zijn aanbod, om de schildpad, die in het Athenaeum der stad bewaard wordt, uit te prepareeren en te monteeren, door 't college van curatoren wordt afgeslagen, moet hem van 't hart :

„Cependant sans malice je peux dire que ces bêtes fossiles, dont on semble faire si peu de cas à notre Hôtel-de-Ville, ont plus contribué à la renommée de notre ville et des environs que tous les autres objets des faveurs de nos édiles.”

Moge Ubaghs' waarschuwend Cavcanc consules in de toekomst beter begrepen worden.

Hier volgt de lijst met titels der publicaties, die van de hand van Casimir Ubaghs verschenen zijn.

- 1858 Die Stellocavea-Schichte bei Valkenburg, und neue Bryozoen-Arten derselben. Palaeontographica Bd. 5.
1859 Beobachtungen über die chemische und mechanische Zersetzung der Kreide Limburg's und deren Einwirkung. Nebst einigen Bemerkungen über die Diluvial- und Feuerstein-Ablagerungen und einem Verzeichnisse der sich in denselben vorfindenden Kreide-Petrefakten. J. C. Ubaghs, Valkenburg.
1864 Notice sur les armes en pierre récemment découvertes dans le Limbourg. Publ. d. l. Soc. d'Archéol. dans le duché du Limbourg. T. I.

(Wordt vervolgd).

CASIMIR UBAGHS EN DE RECENTE MOLLUSKEN VAN ZUID-LIMBURG

door

W. S. S. van Benthem Jutting

(Zoölogisch Museum, Amsterdam).

De bescheiden verhandeling: „Mollusques terrestres et fluviatiles des environs de Maastricht”, welke Ubaghs in 1885 publiceerde in Bulletins de la Société Royale Malacologique de Belgique, Tome XVIII, p. LXXXIII—LXXXVII, is een waardevol stuk werk. Hierin wordt een, voor dien tijd nog zeldzame, regionale lijst gepubliceerd, bevattende een tot op dat tijdstip zoo volledig mogelijk overzicht van de molluskenfauna van dit bij uitstek bevoorrechte gedeelte van ons vaderland.

Met zijn vriend J. Bosquet, den geoloog, bracht Ubaghs in den loop der jaren een collectie van ruim 90 soorten (variëteiten niet meegerekend) bijeen uit de „environs de Maastricht”. Deze omstreken zijn wel tamelijk wijd genomen, want hij rekende er ook vindplaatsen als Bemelen, Geulem en Valkenburg toe.

Alle exemplaren zijn opgenomen in Ubaghs' cabinet :

„ils font partie de mes collections.” Na Bosquet's overlijden in 1880 erfde Ubaghs ook al diens recente mollusken. Het is des te meer te betreuren, dat over de lotgevalen van deze verzameling niet-mariene schelpen na den dood van Ubaghs niets bekend is. Ondanks velerlei naspeuringen door het Natuurhistorisch Museum te Maastricht en door het Zoölogisch Museum te Amsterdam is het niet mogen gelukken vast te stellen, of deze collectie recente mollusken nog bestaat. Mogelijkerwijs is de verzameling in België terechtgekomen, omdat ze in de Ann. Soc. Roy. Mal. Belg. T. XXIX 1894 p. XXXI door de dochter van Casimir Ubaghs ten verkoop is aangeboden. Den lezers, die opheldering kunnen verschaffen, wordt vriendelijk verzocht zich tot één der beide genoemde Musea te wenden.

In zijn inleiding schrijft Ubaghs den rijkdom aan mollusken in Zuid-Limburg toe aan de groote verscheidenheid van milieu, zoowel uit bodemkundig oogpunt — naar samenstelling en naar geleiding van den bodem — als uit botanisch oogpunt. Ook in het systematische deel van zijn verhandeling besteedt hij veel aandacht aan gedetailleerde opgaven van het milieu, bijv. *Helix fruticum*: dans les haies, sur les noisetiers, dans les bois et les jardins; *Helix candidula*: ruines du vieux château; *Helix pulchella*: au pied des murs et des arbres, dans les vieilles souches des haies; *Clausilia Rolfii*: pied des ruines, collines calcaires; *Planorbis rotundatus*: caux stagnantes le long de la Meuse, enz. Ubaghs zag derhalve reeds een oorzakelijk verband tusschen dierenwereld en milieu. Hij betrad daarmee dus het terrein, dat wij tegenwoordig oekologische diecgeographie plegen te noemen.

Nomenclatorisch staat de soortsaanduiding in de lijst op een hoogen trap van nauwkeurigheid. Wel worden de huisjesdragende landpulmonaten, met uitzondering van *Vitrina*, de *Pupidae*, *Clausilia* en *Succinea* onveranderlijk als *Helix* aangeduid, maar bij elke soort is het betreffende ondergeslacht tusschen haakjes toegevoegd.

Een vergelijking tusschen de molluskenfauna van Zuid-Limburg en die van overig Nederland heeft Ubaghs niet gemaakt. Vermoedelijk zou zij ook niet of moeilijk uitvoerbaar zijn geweest, wegens de toenmalige gebrekkige kennis van de verspreiding der land- en zoetwatermollusken buiten Zuid-Limburg. Ook in dit opzicht was Ubaghs met zijn overzicht zijn tijd dus ver vooruit.

Hieronder volgt een overzicht van de soorten, welke Ubaghs vermeldde, van hun moderne nomenclatuur en van hun huidig voorkomen in Zuid-Limburg. Daarbij blijkt, dat een aantal soorten van Ubaghs niet door de latere verzamelaars is teruggevonden. Dit kan 4 verschillende oorzaken hebben, en wel :

1. De soort is sedert 1883 uitgestorven in Zuid-Limburg;
2. Ubaghs had de soort verkeerd gedetermineerd; in feite is het een gewone voorkomende soort;
3. Ubaghs had de soort goed gedetermineerd; door latere onderzoekers is zij over het hoofd gezien;
4. Ubaghs had de soort goed gedetermineerd, maar zij was niet uit Zuid-Limburg afkomstig en bij vergissing hier tusschen geraakt.

Zonder de authentieke exemplaren is echter niet uit te maken, welk der vier gevallen geldigheid heeft en het is dus mede om deze reden wenschelijk, dat de collectie opgespoord worde. Dan zal tevens de ongedetermineerde *Cyclostoma* uit Maastricht opgehelderd kunnen worden.

In de tabel zijn met het teeken X aangeduid de soorten, welke heden ten dage wel, met teeken —, welke heden ten dage niet uit Zuid-Limburg bekend zijn.

Soorten, door Ubaghs vermeld	Moderne namen van Ubaghs' soorten	
<i>Arion empiricorum</i> , Fér.	<i>Arion ater</i> (L.)	X
„ <i>hortensis</i> , Fér.	„ <i>hortensis</i> Fér.	X
<i>Limax cinereo-niger</i> , Wolf	<i>Limax maximus</i> var. <i>cinereo-niger</i> Wolf	X
„ <i>cinereus</i> , Lister	„ <i>maximus</i> var. <i>cinereus</i> Müll.	X

<i>Limax variegatus</i> , Drap.	<i>Limax flavus</i> L.	—	<i>Clausilia plicata</i> , Drap.	<i>Clausilia plicata</i> Drap.	—
" <i>agrestis</i> , Linn.	<i>Agrilolimax reticulatus</i> (Müll.)	×	" <i>Rolphii</i> , Leach	<i>Clausilia rolpheii</i> Leach	×
			" <i>laminata</i> , Mont.	<i>Cochlodina laminata</i> (Mont.)	×
<i>Vitrina pellucida</i> , Müll.	<i>Vitrina pellucida</i> (Müll.)	×	" <i>parvula</i> , Studer	<i>Clausilia parvula</i> (Studer)	×
" <i>subglobosa</i> Michaud ¹⁾	" ? ?	—	" <i>nigricans</i> , Pult.	<i>Clausilia bidentata</i> (Ström)	×
			syn. <i>bidentata</i> , Ström		
<i>Helix (Chilotrema) lapicida</i> , Linn.	<i>Helicigona lapicida</i> (L.)	×	<i>Succinea Pfeifferi</i> , Rossm.	<i>Succinea pfeifferi</i> Rossm.	×
" (<i>Fructicola</i>) <i>incarnata</i> , Müll.	<i>Monacha incarnata</i> (Müll.)	×	" <i>putris</i> , Linn.	<i>Succinea putris</i> (L.)	×
" (<i>Fructicola</i>) <i>strigella</i> , Drap.	<i>Euomphalia strigella</i> (Drap.)	—	<i>Cyclostoma elegans</i> , Montf.	<i>Pomatias elegans</i> (Müll.)	×
" (<i>Fructicola</i>) <i>fruticum</i> , Müll.	<i>Eulota fruticum</i> (Müll.)	×	" species ind.	" ? ?	?
" (<i>Fructicola</i>) <i>hispida</i> , Linn.	<i>Fruticicola hispida</i> (L.)	×	<i>Valvata cristata</i> , Müll.	<i>Valvata cristata</i> Müll.	—
" (<i>Hyalina</i>) <i>nitidula</i> , Drap.	<i>Retinella nitidula</i> (Drap.)	×	" <i>depressa</i> , Pfeiff.	<i>Valvata piscinalis</i> (Müll.)	—
" (<i>Hyalina</i>) <i>fulva</i> , Müll.	<i>Euconulus trochiformis</i> (Mont.)	×	" <i>macrostoma</i> , Steenb.	var. <i>depressa</i> (Pfr.)	—
" (<i>Hyalina</i>) <i>crystallina</i> , Müll.	<i>Vitreola crystallina</i> (Müll.)	×		<i>Valvata macrostoma</i> Mörch	—
" (<i>Trigonostoma</i>) <i>obvolvata</i> , Müll.	<i>Helicodonta obvolvata</i> (Müll.)	×	<i>Bithynia tentaculata</i> , Linn.	<i>Bithynia tentaculata</i> (L.)	×
" (<i>Xerophila</i>) <i>candidula</i> , Stud.	<i>Helicella unifasciata</i> (Poiret)	×	" <i>Leachii</i> , Schepp.	<i>Bithynia leachii</i> (Shepp.)	—
" (<i>Xerophila</i>) <i>ericetorum</i> , Müll.	<i>Helicella ericetorum</i> (Müll.)	×	<i>Neritina fluviatilis</i> , Linn.	<i>Theodoxis fluviatilis</i> (L.)	×
" (<i>Arionta</i>) <i>arborum</i> , Linn.	<i>Helicigona arborum</i> (L.)	—	<i>Limnaea stagnalis</i> , Linn.	<i>Lymnaea stagnalis</i> (L.)	—
" (<i>Arionta</i>) <i>depressa</i> , Held	<i>Helicigona arborum</i> var. <i>depressa</i> (Held)	—	" (<i>Gulnaria</i>) <i>auricularia</i> , Drap.	<i>Lymnaea auricularia</i> (L.)	×
" (<i>Patula</i>) <i>pygmaea</i> , Drap.	<i>Punctum pygmaeum</i> (Drap.)	×	" (<i>Gulnaria</i>) <i>ovata</i> , Drap.	<i>Lymnaea ovata</i> Drap.	×
" (<i>Patula</i>) <i>rotundata</i> , Müll.	<i>Gonyodiscus rotundatus</i> (Müll.)	×	" (<i>Gulnaria</i>) <i>ovata</i> var. <i>ampla</i> , Hartm.	<i>Lymnaea ovata</i> var. <i>ampla</i> (Hartm.)	×
" (<i>Patula</i>) <i>rupestris</i> , Drap.	<i>Pyramidula rupestris</i> (Drap.)	—	" <i>vulgaris</i> , West.	<i>Lymnaea ovata</i> Drap.	×
" (<i>Vallonia</i>) <i>pulchella</i> , Müll.	<i>Vallonia pulchella</i> (Müll.)	×	" <i>intermedia</i> ? Mich.	<i>Lymnaea ovata</i> Drap.	×
" (<i>Vallonia</i>) <i>costata</i> , Müll.	<i>Vallonia costata</i> (Müll.)	×	" <i>glabra</i> , Müll.	<i>Lymnaea glabra</i> (Müll.)	×
" (<i>Acanthinula</i>) <i>aculeata</i> , Müll.	<i>Acanthinula aculeata</i> (Müll.)	×	var. <i>elongata</i> , Drap.		
" (<i>Tachea</i>) <i>nemoralis</i> , Linn.	<i>Cepaea nemoralis</i> (L.)	×	" <i>glabra</i> , Müll.		
" (<i>Tachea</i>) <i>nemoralis</i> var. <i>bifasciata</i> , Linn.	<i>Cepaea nemoralis</i> var. <i>bifasciata</i> (L.)	×	var. <i>subulata</i> , Kickx	<i>Lymnaea truncatula</i> (Müll.)	×
" (<i>Tachea</i>) <i>hortensis</i> , Müll.	<i>Cepaea hortensis</i> (Müll.)	×	" <i>minuta</i> , Drap.	<i>Lymnaea palustris</i> (Müll.)	×
" (<i>Tachea</i>) <i>hortensis</i> var. <i>fusco-labiata</i> , Krigl.	<i>Cepaea hortensis</i> var. <i>fusco-labiata</i> (Kregl.)	×	" <i>palustris</i> , Drap.	<i>Lymnaea palustris</i> (Müll.)	×
" <i>cellaria</i> , Müll.	<i>Oxychilus cellarium</i> (Müll.)	×	" <i>palustris</i> , var. <i>fusca</i> , Pfeiff.		
" <i>nitida</i> , Müll. syn. <i>lucida</i> , Drap.	<i>Zonitoides nitidus</i> (Müll.)	×	<i>Amphipeplea glutinosa</i> , Müll.	<i>Myxas glutinosa</i> (Müll.)	—
" <i>aspersa</i> , Linn.	<i>Helix aspersa</i> (Müll.)	—			
" (<i>Helicogena</i>) <i>pomatia</i> , Linn.	<i>Helix pomatia</i> (L.)	×	<i>Planorbis vortex</i> , var. <i>compressus</i> , Mich.	<i>Planorbis vortex</i> (L.) var. <i>compressa</i> Mich.	—
" (<i>Helicogena</i>) <i>pomatia</i> , var. <i>test. alb.</i> Linn.	<i>Helix pomatia</i> (L.) <i>alba</i>	×	" <i>carinatus</i> , Müll.	<i>Planorbis carinatus</i> (Müll.)	×
			" <i>glaber</i> , Jeffr.	<i>Planorbis laevis</i> Alder	—
			" <i>rotundatus</i> , Poiret	<i>Planorbis leucostoma</i> (Müll.)	—
			(<i>leucostoma</i> , Michaud)		
			" <i>marginatus</i> , Drap.	<i>Planorbis planorbis</i> (L.)	×
			" <i>nitidus</i> , Müll.	<i>Segmentina nitida</i> (Müll.)	—
			" <i>corneus</i> , Linn.	<i>Planorbis corneus</i> (L.)	—
			" <i>complanatus</i> , Linn.	<i>Planorbis complanatus</i> (L.)	×
<i>Bulimus (Napaeus) montanus</i> , Drap.	<i>Ena montana</i> (Drap.)	—	<i>Ancylus fluviatilis</i> , Müll.	<i>Ancylus fluviatilis</i> (Müll.)	×
" (<i>Napaeus</i>) <i>obscurus</i> , Drap.	<i>Ena obscura</i> (Drap.)	×	<i>Acroloxus lacustris</i> , Linn.	<i>Acroloxus lacustris</i> (L.)	—
" (<i>Cochlicopa</i>) <i>lubrica</i> , Müll.	<i>Cochlicopa lubrica</i> (Müll.)	×			
<i>Pupa muscorum</i> , Linn.	<i>Pupilla muscorum</i> (L.)	×	<i>Physa fontinalis</i> , Linn.	<i>Physa fontinalis</i> (L.)	—
" <i>doliolum</i> , Brug.	<i>Orcula doliolum</i> (Brug.)	×	" <i>hypnorum</i> , Linn.	<i>Aplexa hypnorum</i> (L.)	—
" <i>edentula</i> ?, Drap.	<i>Columella edentula</i> (Drap.)	×	<i>Achatina (Acicula) acicula</i> , Müll.	<i>Caecilioides acicula</i> (Müll.)	×
" <i>secale</i> , Drap.	<i>Abida secale</i> (Drap.)	—			
" <i>pygmaea</i> Drap.	<i>Vertigo pygmaea</i> (Drap.)	×	<i>Paludina (Vivipara) vera</i> , Fraueuf.	<i>Viviparus lacustris</i> (Beck)	—
" <i>minutissima</i> , Hartm.	<i>Truncatellina cylindrica</i> (Fér.)	×			

<i>Paludina (Vivipara) achatina</i> , Lmk.	<i>Viviparus viviparus</i> (L.)	×	<i>Pl. contorius</i> (L.), <i>Succinea oblonga</i> Drap., <i>Cochlicopa minima</i> (Siem.), <i>Vertigo angustior</i> Jeffr., <i>V. antivertigo</i> (Drap.), <i>V. moulinsiana</i> Dup., <i>V. pusilla</i> (Müll.), <i>Valonia excentrica</i> Sterki, <i>Chondrula tridens</i> (Müll.), <i>Clausilia lineolata</i> Held, <i>Laciniaria biplicata</i> (Mont.), <i>Balea perversa</i> (L.), <i>Vitreola contracta</i> West., <i>Retinella nitens</i> (Mich.), <i>R. pura</i> (Alder), <i>R. hammonis</i> (Ström), <i>Oxychilus draparnaldi</i> (Beck), <i>O. draparnaldi</i> var. <i>septentrionalis</i> (Bourg.), <i>Vitrina major</i> (Fér.), <i>V. diaphana</i> (Drap.), <i>Arion circumscriptus</i> Johnst., <i>A. intermedius</i> Norm., <i>A. subfuscus</i> (Drap.), <i>Milax gagates</i> (Drap.), <i>Limax maximus</i> L., <i>Lehmannia marginata</i> (Müll.), <i>Monacha rubiginosa</i> (Schm.), <i>Pisidium henslowianum</i> (Shepp.), <i>P. supinum</i> Schm., <i>P. nitidum</i> Jen., <i>P. personatum</i> Malm., <i>P. subtruncatum</i> Malm., <i>P. tenuilineatum</i> Stéf., dus meerendeels kleine of zeer kleine soorten.												
<i>Anodonta anatina</i> , Linn.	<i>Anodonta piscinalis</i> (Nilss.)	×	Samenvattend kan men zeggen, dat thans uit Zuid-Limburg bekend zijn 96 molluskensorten ¹⁾ , waarvan 80 Gastropoden (5/6) en 16 Lamellibranchia (1/6). Vergeleken met de totale niet-mariene molluskenfauna van Nederland, welke 152 soorten rijk is, waarvan 126 Gastropoden (\pm 5/6) en 26 Lamellibranchia (\pm 1/6), blijkt, dat zoowel in Zuid-Limburg als in geheel Nederland de getalsterkte van Gastropoden en Lamellibranchia in gelijke verhouding tot de respectieve totale aantallen staan.												
" <i>cygnaea</i> , Linn.	<i>Anodonta cygnaea</i> (L.)	×													
" <i>ponderosa</i> , Pfeiff.	<i>Anodonta piscinalis</i> (Nilss.)	×	Met deze parallel treedt gelijktijdig een andere naar voren, n.l. de verhouding van de gezamenlijke Zuid-Limburgsche mollusken, van de Zuid-Limburgsche Gastropoden en van de Zuid-Limburgsche Lamellibranchia tot de overeenkomstige groepen van het geheele rijksgedebied. Alle drie categorieën van Zuid-Limburg maken ongeveer 2/3 uit van het corresponderende aantal in geheel Nederland. In onderstaand overzicht is getracht de beide wijzen van samenhang, de regionale en de groepsgewijze, uit te drukken.												
" <i>ventricosa</i> , Pfeiff.	<i>Anodonta piscinalis</i> (Nilss.)	×													
<i>Unio pictorum</i> , Linn.	<i>Unio pictorum</i> (L.)	×	<table border="0" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <thead> <tr> <th></th> <th>Totaal</th> <th>Gastropoda</th> <th>Lamellibranchia</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Nederland</td> <td>152</td> <td>126</td> <td>26</td> </tr> <tr> <td>Zuid-Limburg</td> <td>96</td> <td>80</td> <td>16</td> </tr> </tbody> </table>		Totaal	Gastropoda	Lamellibranchia	Nederland	152	126	26	Zuid-Limburg	96	80	16
	Totaal	Gastropoda		Lamellibranchia											
Nederland	152	126	26												
Zuid-Limburg	96	80	16												
" <i>pictorum</i> var. <i>rostrata</i> , Lmk.	<i>Unio tumidus</i> Retz. ²⁾	—													
" <i>tumidus</i> , Pfeiff.	?)	—													
" <i>margaritifera</i> , Linn.	<i>Unio crassus batavus</i> Maton & Rackett	×													
" <i>batavus</i> , Lmk.	<i>Pisidium obtusale</i> Pfr.	×													
<i>Pisidium obtusale</i> , Pfeiff.	<i>Pisidium amnicum</i> (Müll.)	×													
" <i>obliquum</i> , Pfeiff.	<i>Pisidium cinereum</i> Alder	×													
" <i>fontinale</i> , Pfeiff.	<i>Sphaerium corneum</i> (L.)	×													
<i>Sphaerium Draparnaldi</i> , Clessin, (Cyclas lacustris, Drap.)	<i>Sphaerium rivicola</i> (Leach)	—													
" (Cyclas) <i>rivicolum</i> , Leach	<i>Sphaerium solidum</i> (Norm.)	—													
" (Cyclas) <i>solidum</i> , Norm.	<i>Sphaerium corneum</i> (L.)	×													
" (Cyclas) <i>corneum</i> , Linn.	<i>Sphaerium corneum</i> var. <i>nucleus</i> (Studer)	×													
" (Cyclas) <i>corneum</i> , var. <i>nucleum</i> , Studer	<i>Sphaerium lacustre</i> (Müll.)	—													
<i>Calyculina lacustris</i> , Müll. (Cyclas calyculata, Drap.)	<i>Dreissena polymorpha</i> (Pall.)	×													
<i>Dreissena polymorpha</i> v. Ben.															

¹⁾ *Vitrina subglobosa* Mich., syn. *V. annularis* Venetz, is een berglandssoort uit Zuid-Frankrijk en de Pyreneeën, welke niet in ons land voorkomt. Vermoedelijk is Ubaghs' determinatie onjuist en heeft hij *Vitrina major* (Fér.) bedoeld. Zonder de authentieke exemplaren uit de collectie Ubaghs is dit niet met zekerheid uit te maken.

²⁾ De determinatie van *Unio margaritifera* L., syn. *Margaritana margaritifera* (L.), moet op een vergissing berusten. De zoetwaterparelmossel kan n.l. niet in ons land voorkomen, omdat de levensomstandigheden hier voor haar ongeschikt zijn. Zij is een bewoonster van heldere, snelstroomende bergbekken, met een ondergrond van zand en kiezel en zonder opgeloste kalkverbindingen. Welke soort Ubaghs er voor heeft aangezien, is zonder zijn exemplaren niet na te gaan.

Uit bovenstaande lijst blijkt, dat er van Ubaghs' soorten 29 niet teruggevonden zijn. Twee hiervan, *Vitrina globosa* en *Unio margaritifera*, komen beslist niet in Zuid-Limburg voor. Van de overige kunnen de meeste er echter wel verwacht worden; soorten als *Valvata cristata*, *V. piscinalis*, *Bithynia leachi*, *Planorbis vortex*, *Pl. leucostoma*, *Sphaerium rivicola*, *Sph. solidum* en *Sph. lacustre* leven ongetwijfeld in Zuid-Limburg. Hier is dus voor verzamelaars nog belangrijk aanvullend werk te verrichten.

Zelfs kan men nog een stapje verder gaan en voorspellen, dat ook een aantal soorten, welke noch door Ubaghs, noch door latere verzamelaars zijn gevonden, maar die in overig Nederland wel voorkomen, eerlang in Zuid-Limburg te verwachten zijn, zooals *Oxychilus alliarium*, *Agriolimax laevis*, *Limax tenellus*, *Planorbis crista*, *Lithoglyphus naticoides*, *Pseudanodonta complanata*.

Behalve deze laatste categorie, welke aanwezigheid dus nog in de lucht hangt, heeft men in de zestig jaren, die sedert Ubaghs' publicatie verstreken zijn, ook meer positieve aanwinsten voor Zuid-Limburg kunnen boeken: er zijn 35 soorten bijgevonden, die niet in Ubaghs' lijst voorkomen. Deze soorten zijn: *Avenionia bourguignati* (Loc.), *Carychium minimum* (Müll.), *Planorbis albus* Müll.,

¹⁾ Variëteiten niet meegerekend. Evenmin reken ik hietoe de soorten van Ubaghs, welke door latere verzamelaars niet teruggevonden zijn.